

ל"ג בעומר בהיבט הסביבתי – הצעת פעילות למורים ולמדריכים

כתיבה: נירית לביא אלון. מאי 2008

רציונאל:

ל"ג בעומר הוא חג המשמר מסורת נהדרת וחוויות כיפיות בעיקר לילדים המתרגשים לקראתו ונערכים לחג כבר ממוצאי יום העצמאות... אולם, מנהגי החג עלולים לפגוע בסביבה ולגרום לנזקים רבים: פגיעה בצומח ובמיוחד בעצים, זיהום אויר, השארת פסולת במקום המדורה ועוד.

החברה להגנת הטבע מבקשת לשמר את מסורת החג ומנהגיו אולם לעשות מאמץ למזער את הפגיעה בסביבה. כוונתנו להוביל לשינוי בהרגלים ובהתנהגויות הקשורים ל"ג בעומר למען השמירה על הסביבה ולהיעזר בתלמידים כסוכני שינוי בהפצת המסרים הללו. תוכנית החינוך הסביבתי של החברה להגנת הטבע מוכיחות שילדים יכולים להוביל שינוי. במערך הצעה לפעילות תלמידים המעוררת את המודעות לנושא ומובילה לפעילות תורמת לסביבה ע"י שינוי הרגלים והפצת המסרים הסביבתיים.

מטרות:

- יצירת מודעות לנזקים הסביבתיים העלולים להיגרם בחג ל"ג בעומר
- הובלה לשינוי התנהגותי אישי של הימנעות מיצירת נזקים אלו לסביבה
- הרחבת מעגל המודעות באמצעות הפצת המסרים הסביבתיים לכלל הקהילה

יעדים:

שינוי התנהגותי אישי - למשל בהרגלי איסוף עצים, גודל מדורה, הימנעות משריפות, שמירה על הניקיון....
העברת המסר הלאה – הפצת חומרי הסברה

קהל יעד:

תלמידי כיתה ג' ומעלה

משך הפעילות:

בין שיעור כפול לחמישה שיעורים כתלות בבחירת הפעילות התורמת (יציאה להחתמה על אמנה, חלוקת פליירים וכיו"ב ו/או ביצוע סיור לסקר שטחים פתוחים יכולים להאריך את משך הפעילות)

מקורות:

ל"ג בעומר בסימן ירוק -

<http://www.teva.org.il/?CategoryID=379&ArticleID=1177&Page=5>

ל"ג בעומר – אסון אקולוגי - <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3396278,00.html>

ל"ג בעומר – הרעלה המונית - <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3395717,00.html>

ל"ג בעומר מתוך ויקיפדיה האנציקלופדיה החופשית -

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%9C%22%D7%92_%D7%91%D7%A2%D7%95%D7%9E%D7%A8

מבנה המערך:

שלב בפעילות	מטרות	מתודות	הכנות
פתיחה	שימור מסורת החג לצד יצירת מודעות לנזקים הסביבתיים	שיחה – מה אוהבים בחג? משחק מסלול "בדרך למדורה"	הכנת מדורה, צעדים גזורים (אפשר לפי הסקיצה), קובייה גדולה
הפעילות המרכזית	יצירת נכונות לשנות ולהשפיע הובלה לשינוי התנהגותי אישי	סיפור 5 הגישות	אמנות לדוגמא, פלקטים, צבעים
	הפצת המסרים	שיחה – מה מוכנים לשנות? כתיבת אמנה / רשימת המלצות העלאת דרכים להפצת המסר הכנת חומרים להעברת המסר	דפים, צבעים,
סיכום	פעילות תורמת	הפצת החומרים להעברת המסר סקר שטחים פתוחים וסימון שטחים מתאימים למדורות	מפת השכונה,

פתיחה :

בקשו מהמשתתפים שיספרו מה הם אוהבים בחג ל"ג בעומר (איסוף הקרשים למדורה, שהמדורה שלנו הכי גדולה, להישאר עד מאוחר, מוסיקה, האוכל....) הדגישו לחיוב את שמירת מסורת החג ואת הצדדים החברתיים של ל"ג בעומר: גיבוש הקבוצה במשימה המשותפת של איסוף הקרשים, ההכנות לאוכל, הפעילות החברתית בזמן המדורה אך ספרו כי למדורה יש גם נזקים סביבתיים.

משחק מסלול "בדרך למדורה" – בנו מדורה (קרשים בתוך מעגל אבנים) במקום בטוח. פזרו כ-50 צעדים (רצוי ל"גזור מנייר בשימוש חוזר) במעין נתיב המוביל אל המדורה שהיא נקודת הסיום. הכינו קוביית קרטון גדולה שעליה נקודות מ-1 עד 6. על חלק מהצעדים רשמו באדום הוראות, בכחול משימות ובירוק חידות שדרכם יועבר המסר על נזקי ל"ג בעומר והשמירה על הסביבה. כל קבוצה תבחר נציג שיהיה "החייל" שלה. הוא יתקדם על הצעדים לפי המספר שבזריקת הקובייה. כאשר יגיע לצעד שעליו הוראה, משימה או חידה תפעל הקבוצה לפי מה שכתוב. מנצחת הקבוצה שהחייל שלה הגיע ראשון אל המדורה. הוראות, משימות וחידות לדוגמא:

הוראות:

- הקפדתם לאסוף למדורה עץ ישן שאיש לא צריך – התקדמו 3 צעדים
- השתמשו בכלים רב פעמיים במקום בכלים חד פעמיים ובכך הפחתם את הפסולת. כל הכבוד! – התקדמו 4 צעדים
- במדורה שלכם שרפתם מחברות ישנות – חבל, הייתם יכולים לזרוק אותן לפח המיחזור - הישארו תור נוסף
- שכחתם להכין מים ומטף אש לכיבוי המדורה. מסוכן מאוד! חזרו 5 צעדים אחורה
- אספתם כ"כ הרבה קרשים למדורה ענקית שבערה כל הלילה. לא חבל על העצים? הישארו תור נוסף לנטיעת עצים חדשים
- עשיתם מדורה שכבתית והזמנתם את תושבי השכונה – מצוין! כך יצרתם פחות מדורות ועשיתם פעילות קהילתית נהדרת. – התקדמו 5 צעדים
- השארתם שטח מלוכלך משאריות מזון ובקבוקים. הלכלוך גם מתפזר ברוח ועל ידי כלבים. – הישארו תור נוסף לאסוף את כל הלכלוך.

משימות (אם בצעו את המשימה יתקדמו 3 צעדים. אם לא - יחזרו 3 צעדים לאחור) :

- ציינו 3 מקומות בשכונה שלדעתכם אפשר להבעיר בהם מדורה מבלי לפגוע בסביבה
- ציינו 3 דרכים להזמין כמה שיותר משתתפים למדורה שלכם
- לרשותכם – צמיג מפונצר, כורסת ברזל, מזרון ישן, ערימת מחברות – מה מכל אלו תשרפו במדורה? (ערימת מחברות)
- אספו 3 דוגמאות של עצים שאפשר לשרוף מבלי לגרום נזק לסביבה

- הכינו מעגל אבנים שיסמן את גבולות המדורה
- ציינו 3 דברים ששריפתם יוצרת זיהום אוויר מסוכן (למשל צמיגים, כלים חד פעמיים, בקבוקי פלסטיק, שקיות ניילון)

חידות (אם ידעו את התשובה יתקדמו 2 צעדים. אם לא- יחזרו 2 צעדים לאחור):

- ל"ג בעומר – מה משמעות שם החג? (היום ה-33 מספירת העומר שסופרים מפסח עד חג שבועות)
- מדוע מבעירים מדורות בחג? (המנהג של הדלקת מדורות בל"ג בעומר קשור למרד בר כוכבא: המורדים הדליקו משואות אש על ראשי ההרים כדי להעביר את ההודעה על פרוץ המרד. והמדורות שמדליקים היום בל"ג בעומר הן זכר לאותן משואות)
- מי היה רבי עקיבא ומה הקשר שלו לחג? (מגדולי חכמי ישראל בכל הדורות. חי במאות הראשונה והשנייה לספירה והיה המנהיג הרוחני של מרד בר כוכבא.)
- לקברו של מי בהר מירון נוהרים המאמינים להילולה בחג? (בל"ג בעומר נוהרים אלפים למקום ציון קברו של רבי שמעון בר יוחאי למרגלות הר מירון. חגיגות ל"ג בעומר נפתחות בטקס החגיגי של תהלוכת ספר התורה העתיק של משפחת עבו מביתם ההיסטורי בצפת אל קבר הרשב"י במירון. מנהג זה משמר מסורת של הובלת ספר התורה שהוענק למשפחת אבו כהוקרה על תרומתם לשיפוץ קבר הרשב"י והרובע היהודי בצפת לראשונה מ-1883)
- מדוע מכינים חץ וקשת? (לזכר מרד בר כוכבא: קשתות וחצים שימשו בימי בר-כוכבא ככלי הנשק העיקריים בקרב.)
- מה נהוג לאכול בחג? (תפוחי אדמה במדורה)
- איזו תנועת נוער חוגגת את יום הולדתה בחג זה? (בני עקיבא)
- מהו המנהג חאלקה הנחגג בל"ג בעומר? (גילוח ראשון של שיער ראשם של בני 3)

הפעילות המרכזית:

הקריאו לתלמידים את סיפור 5 הגישות.

קיימות חמש גישות.

א.

אני הולך ברחוב. במדרכה יש בור. דעתי מוסחת כי אני חושב רק על עצמי, ואני נופל לבור. אני מרגיש אבוד ואומלל ואינני מסוגל לבקש עזרה. זו לא אשמתי, זו אשמתו של מי שחפר את הבור דווקא שם. אני מתמרד, מתייאש, מרגיש שאני קורבן של חוסר-האחריות מצדם של אנשים אחרים, ואני מבלה זמן רב שם בפנים, בתוך הבור.

ב.

אני הולך ברחוב. במדרכה יש בור. אני מעמיד פנים שאינני רואה אותו, זו לא הבעיה שלי. אני שוב נופל לתוכו. אינני יכול להאמין שזה קורה לי פעם נוספת, הייתי צריך ללמוד את הלקח, וגם לשלוח מישהו לסתום את הבור. אני שוב מבלה שם זמן רב.

ג.

אני הולך ברחוב. במדרכה יש בור. אני רואה אותו. אני יודע שהוא שם, כי כבר נפלתי לתוכו פעמיים. בינתיים, אני כבר אדם הרגיל ללכת תמיד באותה הדרך. לכן, אני נופל בפעם השלישית. ענין של הרגל.

ד.

אני הולך ברחוב. במדרכה יש בור. אני הולך מסביבו. מיד לאחר שאני עובד בשלום, אני שומע מישהו צועק. הוא בוודאי נפל לבור. הרחוב נחסם ואינני יכול להמשיך בדרכי.

ה.

אני הולך ברחוב. במדרכה יש בור. אני מניח עליו קרשים וכך יש באפשרותי להמשיך בדרכי. איש לא ייפול לתוכו עוד.

שאלו אותם מה ההבדל בין הגישות? הדגישו את ההבדל בין ההתעלמות לבין גילוי אחריות ונקיטת יוזמה כבמקרה האחרון. שאלו אותם איך הם היו נוהגים?

שאלו את המשתתפים מה הם באופן אישי היו מוכנים לעשות על מנת לשמור על הסביבה בל"ג בעומר. שאלו האם הם מוכנים להתחייב? אם כן הציעו להם להכין אמנה כיתתית עליה יחתמו. את האמנה כדאי להעתיק לפלקט גדול עליה יחתמו כלל התלמידים.
(במידה ולא מכירים את המושג אמנה רצוי להסביר מה היא אמנה. אפשר להציג אמנות שונות לדוגמא)

לחילופין בקשו מהם להכין רשימה של "טיפים" / המלצות – מה כדאי לעשות על מנת לשמור על הסביבה בחג.

שאלו את המשתתפים האם לדעתם חשוב להפיץ את האמנה/ההמלצות לציבור? כיצד?
הכינו רשימה של רעיונות והיערכו לקראת ביצועם. למשל: החתמת ילדים נוספים / מבוגרים על האמנה; הכנת עלון מידע (פלייר) עם ההמלצות והפצתו; הכנת שלטים וכרזות ללוחות המודעות השכונתיים; הכנת סטיקרים; הכנת ג'ינגל לרדיו; הוספת קטע לטקס ל"ג בעומר; הכנת כתבה לעיתון מקומי

חלקו את המשתתפים לקבוצות על מנת שכל קבוצה תכין את החומרים שנראים לה. ניתן להכין דפי מידע ולשכפלם לחלוקה בתיבות הדואר. ניתן להכין "סטיקרים" על גבי טפט מדבקה לבן בטושים שאינם מחיקים.

סיכום:

צאו עם התלמידים לביצוע הפעילות התורמת של העברת המסר לתושבים אל מרכז היישוב או מקום הומה אדם אחר. שם יפעלו להחתמת תושבים על האמנה, לחלוקת דפי המידע, הסטיקרים או תליית המודעות לפי בחירת התלמידים.

הצעות לפעילויות תורמות נוספות:

בזמן הסיור בחוץ ניתן לערוך סקר שטחים פתוחים לאיתור מקומות בטוחים למדורות (אזורים חשופים) – כדאי להצטייד במפת השכונה ולסמן עליה את המקומות הראויים וכן להפיץ את המידע בשכונה על מנת לכוון את המדורות לשטח זה. ניתן גם להכין שלטים המציינים שזהו מקום בטוח להדלקת מדורה. במידת הצורך אפשר לפנות לרשות המקומית בבקשה שיכשירו שטחים בטוחים ע"י כיסוח הצמחייה בשדות בור.

לסיכום לאחר החג

שאלו את המשתתפים מה מכל ההמלצות שלהם הם יישמו בעצמם? שאלו האם הרגישו שהצליחו להשפיע גם על אחרים? ברכו את התלמידים על נכונותם ותרומתם לשנות ולהשפיע וחזקו אותם גם אם בפועל לא הצליחו ליישם או לא הרגישו שהצליחו בהעברת המסרים.

טיפים לשמירה על הסביבה:

מדורות צנועות – עץ הוא משאב סביבתי ולכן רצוי לחסוך בו. גם קורות העץ בהן משתמשים לבנייה - מקורן בעצים חיים, וככל ששורפים יותר מהן - עצים אחרים נכרתים בכדי להכין קורות חדשות. רצוי לשרוף מוצרי עץ שונים שכבר אין בהם שימוש, כמו רהיטים שבורים וכדומה.

פחות מדורות יותר קהילות – חבל שכל כיתה או כל בניין משותף יקימו לעצמם מדורה משלהם. אחדו את השורות והכינו מדורות שכבתיות/בית ספריות או שכונתיות – כך יהיו פחות מדורות והזדמנות נהדרת להכיר את השכנים ולחזק את הקשרים החברתיים.

לא לכרות עצים חיים – ואם אתם בסביבה מדברית גם לא עצים מתים. לעצים מתים, במיוחד בסביבה מדברית, יש חשיבות במארג האקולוגי. למשל, הם משמשים מקום לינה לציפורים ומקום מסתור לחיות בר שונות.

בחירת מקום למדורה - יש לבחור איזור חשוף שאין בו סכנת התלקחות אש לשטחים רחבים אחרים. שדות בור ושדות קוצים הם מקומות מועדים לפורענות. צריך לזכור כי אמנם יש שריפות שהן חלק בלתי נפרד מהמערכת הטבעית, אולם שריפות רבות הנובעות מרשלנות האדם, פוגעות באופן אנוש בצומח ובחי. מקומות המחיה של החיות נהרסים, וחלקן, בעיקר הקטנות שבהן, לא מסוגלות להימלט מאש המתפשטת במהירות.

מבנה המדורה - את בסיס המדורה כדאי לעשות בתוך גומה אותה חופרים באדמה. כך, שבסוף הבעירה ניתן לכסות היטב את האיזור והפגיעה במקום כמעט ולא תהיה מורגשת. יש להציב אבנים מסביב למדורה, בכדי למנוע את סכנת ההתלקחות והתפשטות השריפה.

לא לזרוק למדורה ולשרוף מוצרי פלסטיק שונים או צמיגים. בל"ג בעומר עולה רמת זיהום האוויר בכל רחבי מדינת ישראל. שריפת חומרים אלה מגדילה בהרבה את רמת זיהום האוויר, דבר המסכן גם את הנמצאים ליד המדורה ובעיקר את המבוגרים יותר והתינוקות.

יש להצטייד בכמות מים רבה המוקדשת למטרות כיבוי המדורה. יש להרטיב היטב את שרידי המדורה בכדי לוודא שכל שרידי האש כבויים.

יש לקחת את שאריות האוכל והפסולת ולשים אותם בתוך הפחים המיועדים לכך. כך, השטחים הפתוחים נשארים נקיים, וחיות הבר לא ניזוקות מאכילת הפסולת. לזבל גם השפעה על המערכת הטבעית: שיירי מזון, בעקר בשר, מספקים שפע של מזון לתנים וכלבים משוטטים. ריבוי טורפים מסביב לעיר גורם לטריפת חיות בר קטנות.

ילדים מובילים שינוי

תוכנית החינוך הסביבתי של החברה להגנת הטבע

